

خوانشی زنانه از قرآن در کتاب تازه ترجمه شده از اسماء المرابط

اسماء المرابط، پزشک و پژوهشگر مراکشی در کتاب «قرآن و زنان» که محمد علی عسگری آن را به فارسی برگردانده با رجوع مستقیم و بدون واسطه به قرآن مجید کوشیده خوانشی برآمده از قرآن را نشان دهد که حقوق زنان را پاس می‌دارد.

اهمیت نحوه زیست «زن مسلمان» موضوع مهمی است که سرنوشت و سرگذشت جوامع اسلامی و به ویژه کشورهای خاورمیانه را تحت تأثیر قرار داده است. از همین رو بود که از سالها پیش متفکران دینی کوشیدند تا به منظور دستیابی زنان به حقوقشان از متون دینی برای آن راه‌حلهایی پیدا کنند. لیکن متأسفانه تاکنون برای یافتن این گونه راه‌حل‌ها، فقط مردان بودند که می‌کوشیدند با کاویدن آیاتی از قرآن و روایاتی از سنت این حدود و ثغور را تعیین کنند. به عبارتی دیگر به ندرت اتفاق افتاده که زنان دست پیشقدم این راه باشند و اگر هم جایی سخنی گفته‌اند به شدت به حاشیه رانده شده‌اند.

اسماء المرابط، پزشک و پژوهشگر مراکشی یکی از آنهایی است که تصمیم گرفته با رجوع مستقیم و بدون واسطه به قرآن مجید این مهم را به انجام برساند. بیشترین دغدغه او آن بوده که در یابد قرآن در باره زنان چه گفته و چه نگفته است. گاهی این «نگفتن» ها بسیار راهگشا تر از آن «گفتن» هاست. او می‌خواسته بداند اساساً این کتاب چه تیپ‌هایی از زنان را توصیف کرده است؟ آیا این زنان همه انسان‌هایی پارسا و پرهیزگار بوده‌اند یا چون زلیخا یک نوع «عشق ممنوع» را نمایندگی می‌کرده‌اند؟ یا چون بلقیس نقش یک حاکم دموکراتیک را بازی می‌کنند و این‌ها همه از روی قصد و غرض بوده یا به صورت یک تصادف در کنار بقیه ماجراها قرار گرفته است؟ نکته مهم‌تر اینکه آیا اساس قرآن به صورت مستقیم با زنان سخن گفته است؟ به عبارتی دیگر آیا ما آیاتی داریم که به صورت مستقیم و به خواست زنان نازل شده باشد؟ این آیات کدامند و چه مطالب یا موضوعاتی را مطرح می‌کنند؟ به طور کل، اگر ما بخواهیم «خوانشی زنانه و رهایی بخش» از قرآن داشته باشیم راه به کجا می‌بریم؟

این‌ها بخشی از پرسش‌هایی است که اسماء المرابط کوشیده است در کتاب «قرآن و زنان» به آنها پاسخ دهد. به نظر او «از مدت‌ها پیش حل مشکل زن مسلمان در گرو دو دیدگاه متناقض قرار داشته است؛ یکی قرائت خشک و محافظه کارانه اسلامی و دیگری «قرائتی غربی و فارغ از دین و حتی دشمن با اسلام. در این میان بی تردید زن مسلمان یک قربانی بوده است».

المرابط برخورد اسلام با زنان را در ابتدای پیدایش این دین، یک انقلاب گسترده اجتماعی و به طور خاص یک انقلاب زنانه معرفی می‌کند و می‌گوید «این در واقع یک انقلاب زنانه بود که در آن صحرای سوزان عربستان شکوفه می‌داد. وحی قرآنی و تعالیم نبوی، از مردان و زنان می‌خواست بر اساس نیکی و تقوا با یکدیگر همکاری کنند. به سرعت زنان نیز در کنار مردان جایگاه خود را در مسجد یافتند تا هم آموزش دیده و هم در هرگونه تصمیماتی که از سوی گروه مسلمانان اتخاذ می‌شد حضور داشته و به آنها عمل کنند».

اما بعد از گذشت یک قرن، مساجد ما به فضاهایی بسته و مخصوص مردان تبدیل شد به گونه‌ای که زنان در جاهایی تنگ و تاریک قرار گرفتند و با دیوارها و پرده‌ها از بقیه جدا شدند.

در اماکن رشد و توسعه و مراکز علمی و قدرت نیز با زنان به همین سبک رفتار شد تا روز به روز از جایگاه و منزلت شان کاسته شود. «نویسنده با نقد وضعیت کنونی جوامع اسلامی نتیجه می‌گیرد که «به سرعت آن انقلاب زنانه‌ای را که شروع شده بود و می‌رفت تا بر سنت‌های تبعیض آمیز غلبه کند، ناکام گذاشتند و مهم‌ترین دغدغه گفتمان دینی شد محدود کردن آزادی‌هایی که اتفاقاً «زنان در پرتو اسلام کسب کرده بودند و حالا تحت شعار اخلاقیات دینی از آنها پس گرفته می‌شد.

کتاب «قرآن و زنان» در سه بخش تنظیم و توسط محمد علی عسگری به فارسی برگردانده شده است. بخش اول تحت عنوان «وقتی قرآن از زنان سخن می‌گوید» آمده و در آن داستان همه زنانی بازخوانی شده است که در قرآن از آنها نام برده و زندگی یا مبارزاتشان توصیف شده است. این زنان از بلقیس و زلیخا تا مریم مقدس را در بر می‌گیرد و نشان می‌دهد قرآن به همه نوع و تیپ زنان توجه داشته است.

بخش دوم تحت عنوان «وقتی قرآن با زنان سخن می‌گوید» است که در آن نویسنده بر روی آیاتی انگشت می‌گذارد که خداوند به صورت مستقیم به درخواست زنان نازل کرده است. در همین بخش است که برخی از مسائل و مشکلات مهم زنان از جمله ارث، تعدد زوجات، حجاب، خشونت علیه زنان و حضور سیاسی و اجتماعی‌شان بررسی شده است.

بخش سوم شامل یک مصاحبه طولانی با خانم أسماء المرابط است تحت عنوان «مشکل ما قرآن نیست، بلکه فهم نادرست از قرآن است» که در آن به صراحت اعلام می‌کند «به طور قطع من از آزادی حجاب دفاع می‌کنم و می‌گویم تحمیل یک نوع پوشش دیدگاهی نژاد پرستانه است... در قرآن از «لباس تقوا» صحبت شده است. آیا لباس تقوا پوشش خاصی دارد؟ این لباس درون قلب و در اعمال ماست. برای همین است که می‌گویم این اسلام سیاسی بود که حجاب را مساله کرد. حال آنکه پیش‌تر این عفت و حیاء بود. «که فرهنگ ما را تشکیل می‌داد. در کشور ما هر منطقه‌ای برای خودش پوشش مخصوص خود را داشت و خیلی هم متنوع بود.

دکتر أسماء المرابط، متولد 1961، پزشک و پژوهشگر دینی اهل مراکش است که تاکنون به غیر از ده‌ها سخنرانی و ارائه مقالات در حوزه حقوق زنان بخصوص از منظر قرآن و اسلام، چندین کتاب از او نیز منتشر شده است. از جمله؛ عایشه یا اسلام مؤنث / اسلام، زن و غرب / زنان و مردان در قرآن: چه مساواتی؟ / اسلام و زن: راه سوم / 20 سؤال و جواب در باره اسلام و زن از دیدگاهی اصلاح گرایانه/ اسلام و زنان: پرسش‌های جنجالی. تلاش‌های أسماء المرابط در مسیر آزادی زنان مسلمان را باید در ادامه تلاش‌های

متفکرانی از قبیل فضل الرحمان، آمینه ودود، فاطمه مرنیسی، نوال السعداوی و ... دانست که از شرق تا غرب جهان اسلام به دنبال ارائه تفسیری جدید از قرآن بخصوص در ارتباط با تأمین حقوق زنان هستند.

این تلاش‌ها در ایران نیز شناخته شده است. برای مثال مرتضی مطهری سالها پیش کوشید تا «مساله حجاب» را حل کند و دکتر علی شریعتی نیز در میان دو الگوی «زن سنتی» و «زن مدرن» از «زن مسلمان» می‌گفت که در حد واسطه بین الگوی سنتی و غربی قرار می‌گرفت. با این حال الگویی که پس از انقلاب در ایران به عنوان زن مسلمان معرفی شد هرچند در ظاهر شباهت‌هایی به طرح پیشین داشت اما به لحاظ محتوایی کاملاً در نقطه مقابل آن قرار می‌گرفت.

در واقع الگویی که برای زن مسلمان از سوی مراجع رسمی معرفی شد، چیزی جز تداوم همان زن سنتی نبود که صرفاً به دلیل شرایط سیاسی جدید اندکی زرق و برق پیدا کرده بود. حضور هر از چند گاه برخی از چهره‌های شاخص این جریان اعم از روحانی یا غیر روحانی و مرد یا زن در تلویزیون و افاضاتشان پیرامون مسائل خانه و خانواده یا روابط زنانشویی گاه آنچنان دور از عقل و دین جلوه کرد که حتی دست اندرکاران رسانه‌ها را ناگزیر به رتوش یا سانسور آن‌ها می‌ساخت.

انتشار کتاب «قرآن و زنان؛ خوانشی زنانه و رهایی بخش» را در شرایطی که زنان ما به دنبال سالها تحقیر و توهین و تضییع حقوقشان خواستار احیای مقام و جایگاه خود هستند قطعاً مورد توجه باید قرار گیرد. این کتاب در 277 صفحه با بهای 130 هزار تومان از سوی انتشارات صمدیه به مدیریت مهندس لطف الله میثمی منتشر و به «زنان پرچمداران راستین عشق، آزادی و برابری تقدیم شده است.